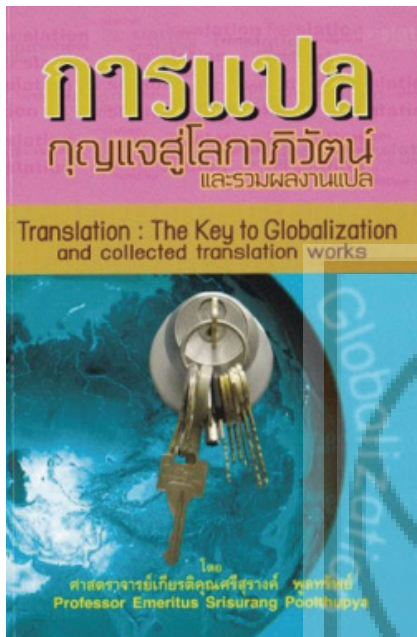

บทวิจารณ์หนังสือ “การแปล กุญแจสู่โลกาภิวัตน์ และรวมผลงานแปล” THE BOOK CRITICS OF TRANSLATION : THE KEY TO GLOBALIZATION AND COLLECTED TRANSLATION WORKS

ศาสตราจารย์เกียรติคุณศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, ผู้เขียนหนังสือ
จัดพิมพ์โดย โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปี 2551
สุปาณี พัดทอง¹ / SUPANEE PATTHONG

ฟังฉันเกิดมิตรักโปรดฟังฉัน
ความรักนั้นเหมือนหนึ่งสุริยฉาย
ใจที่ความรักนั้นได้เสื่อมคลาย
นั้นก็หมายเหมือนก้อนหินที่ซิ่นชา
สิ่งใดเล่างอกได้จากใจหิน
ถึงแม้ลั่นจะนิ่มเสียหนักหนา
หากเปล่งคำอาฆาตกรวดโกรธา
ก็จะพาให้เกิดแต่สงคราม
แม้มีรักในหัวใจเหมือนไฟรม
ละลายชุ่มดูไขอ่อนไหวความ
ส่วนใจหินโหดหนาวไร้ความงาม
น่าครั้นคร้ามมีตเย็นเห็นแก่ตัว
(ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ แปลจากบทกวีของยูนิส เอมเร)

บทกวีนิพนธ์ไพเราะที่ยกมาข้างต้นเป็นผลงานแปลของ
ศาสตราจารย์เกียรติคุณศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ ราชบัณฑิต
สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน อาจารย์ นักวิชาการ
ผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์ อารยธรรม วรรณกรรมรวมเกียรติ
และกวีนิพนธ์ นอกจากนี้ ยังเป็นนักแปลที่สร้างสรรค์งานไว้

จำนวนมาก ทั้งการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยและ
การแปลวรรณกรรมไทยเป็นภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะผลงาน
การแปลวรรณคดีเอก

การแปล กุญแจสู่โลกาภิวัตน์ เป็นหนังสือที่
ศาสตราจารย์เกียรติคุณศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ รวบรวมผลงาน
เกี่ยวกับการแปลและบทแปลทั้งจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ
และจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ที่กระจัดกระจายจัดพิมพ์ขึ้น
ในวาระที่ท่านมีอายุครบ 6 รอบ ในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2551
โดยปฐิธิ บุตรบุญส่ง เป็นบรรณาธิการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.ธีรยุทธ พึ่งเพียร เป็นผู้อำนวยการผลิต พิมพ์ครั้งที่ 1
เมื่อพฤศจิกายน พ.ศ. 2551

เนื้อหาจำแนกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นบทความ
วิชาการ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องการแปล: กุญแจสู่โลกาภิวัตน์ และ
เรื่องการแปล: ปัญหาและทางแก้ ที่ให้ความรู้พื้นฐานความเข้าใจ
เกี่ยวกับความหมาย แนวทาง บทบาท ความสำคัญของการแปล
รวมทั้งปัญหาและการแก้ไข ส่วนที่สองเป็นตัวอย่างผลงานแปล
ของผู้เขียน บทความเรื่องการแปล: กุญแจสู่โลกาภิวัตน์ ผู้เขียน
มุ่งชี้ให้เห็นว่าการแปลมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่ง
เป็นยุคข้อมูลข่าวสารที่นำคนต่างชาติต่างภาษาให้มาติดต่อกันได้
อย่างรวดเร็วดังนั้นการเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลข่าวสารจึงจำเป็
นมาก อุปสรรคที่สำคัญนั้นคือภาษา เพราะความรู้และความเข้าใจ
ซึ่งกันและกันล้วนต้องใช้ภาษาเป็นสื่อ มิฉะนั้นอาจเกิดการ
กระทบกระทั่งขัดแย้งกันจนเกิดปัญหาหลากหลายได้ ผู้เขียนแสดง
ทัศนะว่า “ความเข้าใจภาษาซึ่งอาจได้มาจากการแปลเป็นสิ่ง
จำเป็นอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์” แต่การแปลนั้นต้องถูกต้อง
ปัญหาการใช้ภาษาอังกฤษปนภาษาไทยเป็นการทำลาย
ภาษาไทย การสอนวิชาการแปลอย่างถูกวิธีจะช่วยแก้ไขปัญหานี้
ได้อย่างถูกต้อง เพราะจะช่วยสร้างความเข้าใจภาษาและวัฒนธรรม
ของตนเองรวมทั้งชาติอื่นๆ ช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิด
เชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนช่วยรักษาภาษาและวัฒนธรรมซึ่งเป็น
เอกลักษณ์ของชาติ

ผู้เขียนให้นิยามความหมายของการแปลไว้อย่างชัดเจน
เข้าใจง่าย และได้แสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า “การแปล
คือการเรียนรู้ว่าถ้าเขาพูดเช่นนี้ในภาษาของเขา เราจะพูดว่า

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อย่างไรในภาษาของเรา อาจเรียกว่าเป็นวิชา “ภาษาเปรียบเทียบ” ซึ่งควรเป็นทักษะที่ 5 ของการเรียนรู้ภาษา” ผู้เขียนอธิบายขยายความว่า การสอนแปลที่ถูกต้องไม่ใช่แปลตรงตัวแบบคำต่อคำแต่ต้องแปลแบบเปรียบเทียบ ความหมายเดียวกันสามารถเลือกใช้คำแปลได้หลายอย่าง ผู้แปลต้องพิจารณาบริบทหรือสภาพการณ์ประกอบด้วย แล้วจึงเลือกคำที่มีความหมายตรงกันมาใช้ให้เหมาะสม ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างมาให้เห็นอย่างชัดเจนและหลากหลายช่วยให้เข้าใจง่าย ดังตัวอย่าง

กริยามองคือ look ถ้ามองนานๆ ก็มีกริยาให้เลือก ระหว่าง gaze กับ stare ซึ่งมีความหมายไม่ค่อยดี Gape คือ จ้องอ้าปากค้าง stare คือจ้องแบบไม่เกรงใจ ยกเว้น stare in disbelief คือมองอย่างเหลือเชื่อ มองตาค้าง ส่วน glare คือมองแบบหาเรื่อง มองโกรธๆ examine มองแบบสำรวจตรวจค้น (ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, 2551 : 8)

บทความนี้ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการแปลว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อช่วยเผยแพร่ความรู้และยังช่วยอุดช่องว่างระหว่างผู้มีโอกาสกับผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สื่อผ่านการแปล ความรู้ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นภาษาแห่งข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้แสดงความห่วงใย กรณีที่เกิดปัญหาการใช้ภาษาไทยบนภาษาอังกฤษ และการทอดทิ้งภาษาไทย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าปัญหานี้แก้ไขได้ด้วยการสอนการแปลอย่างถูกวิธี ก็จะช่วยให้ผู้เรียนรอบรู้ทั้งภาษาแม่และภาษาต่างประเทศที่ศึกษา ผู้เขียนสรุปบทความนี้อย่างน่าสนใจและจบด้วยการใช้บทกลอน เน้นย้ำให้ข้อควรคำนึงในการใช้ภาษาไทยว่าแต่ละภาษาล้วนมีวัฒนธรรมและความรู้ที่นำเรียนรู้น่าทำความเข้าใจ ความรอบรู้ภาษาต่างๆ ด้วยการแปล จะช่วยให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์ที่แท้จริง เพราะการแปลจะช่วยอนุรักษ์ และสร้างความมั่งคั่งทางภาษา และช่วยเผยแพร่แลกเปลี่ยนความคิดและข้อมูล นอกจากจะรับทราบภูมิปัญญาและวัฒนธรรมต่างประเทศแล้ว เรายังสามารถแปลเผยแพร่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไปสู่สายตาชาวโลกด้วย อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากในยุคโลกาภิวัตน์

“เกิดเป็นไทยก็ให้เห็นเป็นไทยยิ่ง

อย่าทอดทิ้งคำไทยพูดไทยได้

ฝรั่งเศสไทยครั้งไม่พึงใจ

เมื่อพูดไทยคำไทยล้วนควรเจรจา

พูดฝรั่งเศสล้วนเมื่อควรพูด

เพื่อพิสูจน์พูดคล่องทุกภาษา

ฝรั่งเศสไทยคำจ่านรรจา

ทำภาษาไทยวิบัติขัดหูเคย”

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ ผู้ประพันธ์

(ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, 2551 : 11-12)

บทความเรื่องการแปล: ปัญหาและทางแก้ กล่าวถึงผลงานแปลว่ามีทั้งที่ตรงตามถูกต้องตรงตามต้นฉบับ แต่งานแปลที่ผิดๆ ไม่น่าหุ้ก็มีอยู่มาก นอกจากนี้ คุณค่าของงานแปลยังขึ้นกับรสนิยมของผู้อ่านหรือผู้ประเมินค่า

ประเด็นปัญหาทั่วไปของการแปลนั้น ผู้เขียนปูพื้นความเข้าใจเกี่ยวกับการแปลว่ามี 3 แบบ ได้แก่ แปลตามตัวอักษร แปลแบบถอดความ และแปลแบบเรียบเรียง การที่ผู้แปลจะเลือกใช้การแปลแบบใดขึ้นอยู่กับลักษณะของต้นฉบับ เช่น งานประเภทวิชาการควรแปลตามตัวอักษร บทกวีอาจใช้การแปลแบบถอดความ หนังสือเด็กมักใช้การแปลแบบเรียบเรียงใหม่ให้เหมาะสมกับความเข้าใจของเด็ก แต่นักแปลที่ดี “ต้องมีความเคารพต้นฉบับอย่าบิดเบือน” (ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, 2551 : 14) นอกจากนี้ สำนวนลีลา ไวยากรณ์ควรให้เป็นภาษาไทย อย่างไรก็ตาม การแปลวรรณกรรมบางประเภทที่ต้องการบรรยากาศที่แท้จริงของเรื่อง เช่น การแปลวรรณกรรมจีน นักแปลต้องตัดสินใจเองว่าจะใช้สำนวนและไวยากรณ์ของไทยหรือใช้ตามภาษาเดิมจึงจะเหมาะสมมากกว่ากัน ผู้เขียนได้แนะนำว่าหากผู้แปลหาสำนวนที่ใกล้เคียงได้ ควรใช้สำนวนดังกล่าว แต่หากแปลแล้วทำให้ขาดรสชาติความเป็นไทยและไม่สื่อความเข้าใจ ควรแปลแบบตีความให้เหมาะกับบริบท

กรณีการแปลวรรณกรรมภาษาใดเป็นภาษาต่างชาติ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญการแปลมักเห็นว่าเจ้าของภาษาควรเป็นผู้แปล เช่น หากจะแปลวรรณกรรมไทยเป็นภาษาอังกฤษก็ต้องให้ชาวอังกฤษเป็นผู้แปล ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นว่าเจ้าของภาษาที่แปลและเจ้าของภาษาต้นฉบับควรร่วมมือกัน จึงจะทำให้เกิดงานแปลที่สมบูรณ์แบบที่สุด เพราะไม่มีใครจะรู้เท่าเจ้าของภาษา ดังนั้นเมื่อเจ้าของภาษาที่แปลแปลเสร็จแล้ว จะต้องให้เจ้าของภาษาต้นฉบับตรวจแก้สำนวนภาษาให้ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ผู้เขียนชี้แนะข้อควรกระทำ 4 ประการ ก่อนแปลวรรณกรรมภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย เพื่อช่วยให้การแปลสละสลวยและผิดพลาดน้อย ได้แก่ ประการที่ 1 ตรวจสอบวิธีออกเสียงที่ถูกต้องกับเจ้าของภาษาและจดบันทึกไว้เพื่อใช้ให้เหมือนกันตลอดทั้งเรื่อง ประการที่ 2 อ่านประวัติศาสตร์ในช่วงที่เรื่องนั้นๆเกิดขึ้น และหากจะกล่าวถึงกาลเวลาในระบบสากลก็ควรใช้ให้ตลอด ประการที่ 3 ศึกษาพื้นฐานอารยธรรมของประเทศเจ้าของภาษาพอสมควร เนื่องจากสิ่งเหล่านี้มักสอดแทรกอยู่ในผลงานเสมอ ประการที่ 4 ปรัชญาเจ้าของภาษาที่จะแปล หรือผู้เชี่ยวชาญภาษานั้นๆ นอกจากนี้การแบ่งส่วนกันไปแปลแบบเบ็ดเสร็จโดยไม่ได้นำมาอ่านทบทวนร่วมกัน แม้งานจะเสร็จเร็วแต่ไม่มีคุณภาพ ผลงานแปลที่หลายคนทำร่วมกันและประสบความสำเร็จสูง คืองานแปลเรื่องกามนิต ของเสฐียรโกเศศและนาคะประทีป

การแปลบทกวีนั้นยากที่สุด เพราะบทกวีมีทั้งความหมายนัยตรงและนัยแฝง การเปลี่ยนคำจากภาษาหนึ่งเป็น

อีกภาษาหนึ่งอาจทำให้เสียความหมายแฝงไป โดยเฉพาะการแปลบทกวีไทยเป็นภาษาอังกฤษ บทกวีบางบทที่เน้นเสียงและสัมผัสที่ไพเราะ เมื่อแปลเป็นภาษาอังกฤษแล้วกลายเป็นบทกวีธรรมดาๆ ไม่มีความลึกซึ้ง ผู้เขียนแสดงทัศนะว่า “บทกวีที่ดีต้องดีทั้งเนื้อหาและวรรณศิลป์” (ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, 2551 : 20) บทกวีที่มีเนื้อหาดีแต่เสียง เมื่อแปลเป็นภาษาอื่น ก็ยังคงความประทับใจไว้ได้เช่นเดิม ผู้เขียนได้หยิบยกประสบการณ์การแปลของตนที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องทั้งแปลคนเดียวและร่วมแปลมาเสนอแนะ โดยเฉพาะการแปลเรื่องพระอภัยมณี มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แปลและผู้ช่วยตรวจแก้ภาษา การดำเนินงานโครงการนี้ต้องใช้ทั้งเงินและเวลาเป็นอย่างมาก โครงการนี้จึงถูกระงับไปตั้งแต่ พ.ศ.2542 งานแปลเรื่องพระอภัยมณีจึงเกิดขึ้นเพียง 2 เล่มๆ ละ 7 ตอน

ปัญหาสำคัญของการแปลไทยเป็นอังกฤษ จำเป็นต้องถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน ราชบัณฑิตยสถานได้ตั้งกฎเกณฑ์การถอดอักษรไทยขึ้น และประสงค์ให้ทุกคนใช้ตามกฎหมาย แต่ก็ยังมีข้อถกเถียง กันเรื่องการถ่ายเสียง (transcription) ที่ต้องคงเสียงอ่านที่ถูกต้อง และการถอดอักษร (transliteration) ที่ต้องถอดกลับไปสู่ภาษาเดิมได้ อีกทั้งหลักเกณฑ์ก็ยังไม่แพร่หลาย ผู้เขียนได้แนะนำหนังสือจำนวนมากของราชบัณฑิตยสถานที่เป็นประโยชน์ต่อนักแปล ผู้เขียนย้ำเน้นว่า “ที่สำคัญที่สุดในการแปลคือต้องรักษาระดับและลักษณะภาษาให้คงเดิม” (ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, 2551 : 30)

ส่วนที่สองเป็นผลงานแปลของผู้เขียน ประกอบด้วยวรรณกรรมแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย 2 เรื่อง ได้แก่ รอยยิ้มของพระพุทธรูป: เรื่องย่ออยู่ใน The First Circle ของอะเล็กซานเดอร์ ซอลเชนิตซิน และวรรณคดีอินเดียประเภทนิทาน นอกจากนี้ ยังมีวรรณกรรมแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษรวม 5 เรื่อง ได้แก่

Phra Jaisuriya by Sunthonphu คือกาพย์พระไชยสุริยาของสุนทรภู่

Luead Suphan by Luang Vichitvadakarn คือบทละครเรื่องเลือดสุพรรณ ของหลวงวิจิตรวาทการ

Unexpected by T. Liangphibul คือเรื่องนึกไม่ถึง เป็นบันทึกเรื่องหนึ่งในหนังสือชุดกฎแห่งกรรม ของท.เลียงพิบูลย์

People on the Bridge by Phaithun Thanya คือเรื่องสั้นคนบนสะพาน เป็นเรื่องสั้นเรื่องเด่นของไพฑูรย์ รัชญา นักเขียนซีไรต์

Journey to Turkey (เที่ยวตุรกี) by H.R.H. Prince Damrong Rajanubhab คือเรื่องเที่ยวตุรกี พระนิพนธ์ ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ผลงานแปลในส่วนที่สองนี้นับว่าน่าสนใจมาก ด้วยบทวรรณกรรมและวรรณคดีอันทรงคุณค่าที่ผู้เขียนเลือกนำมาแปลและรวมพิมพ์ไว้ได้ให้ทั้งความรู้ ตัวอย่าง และแนวทางในการแปล

แก่ผู้สนใจ โดยเฉพาะการแปลวรรณคดีไทยร้อยกรองเป็นภาษาอังกฤษนั้นยังมีน้อยมาก เพราะเป็นงานที่ยาก อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้มีข้อผิดพลาดบกพร่องเกี่ยวกับการพิมพ์ผิดปรากฏให้เห็นอยู่บ้างเล็กน้อย แต่ก็ไม่ทำให้เสียอรรถรสในการอ่านแต่อย่างใด

หนังสือที่ให้ทั้งความรู้และตัวอย่างเกี่ยวกับการแปลที่เขียนขึ้นจากประสบการณ์ตรงของผู้เขียนเองนับว่ามีจำนวนน้อย ดังนั้น หากนักศึกษา นักวิชาการและผู้สนใจเกี่ยวกับการแปลได้อ่านหนังสือเล่มนี้ ย่อมจะได้รับองค์ความรู้ ประสบการณ์ ทัศนะมุมมอง พร้อมแนวทางส่งเสริมและสร้างสรรค์งานแปลอย่างครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. 2551. การแปลกุญแจสู่โลกาภิวัตน์และรวมผลงานแปล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.